

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МЕНЕДЖЕРА В США

Палінчак Вероніка Миколаївна
м.Ужгород

В статті розглядається проблема менеджменту, зокрема наукові підходи до розуміння поняття «менеджмент». Проаналізовані деякі американські моделі менеджменту. Особлива увага звертається на адаптивну модель. Розглянуто особистісно-професійні якості й уміння сучасного менеджера. Підкреслюється доцільність використання американського досвіду підготовки менеджерів в Україні.

Ключові слова: менеджмент, наукові підходи, Україна, США, професійні якості й уміння.

Менеджмент (англ. «management» – управляти) – специфічний вид діяльності, спрямованої на досягнення певних передбачених цілей виробничо-господарською організацією (підприємством), яка функціонує в ринкових умовах, шляхом раціонального використання її матеріальних, трудових і фінансових ресурсів. У спрощеному розумінні менеджмент – це вміння досягти поставленої мети, використовуючи працю, інтелект, мотиви поведінки інших людей.

Вчені по-різному тлумачать поняття «менеджмент». Зокрема, менеджмент як діяльність з управління організаціями охоплює організацію виробництва, організацію спільної праці людей, процеси прийняття рішень, сукупність певних стадій процесу управління. У розумінні організації управління – це сукупність управлінських підрозділів, їх функцій, ієрархії та підпорядкування органів управління, методів впливу на об'єкт управління. Менеджментом також вважають керівництво, яке організує діяльність, представляє організацію у зовнішньому середовищі і діє від її імені при контактах з державою, іншими суб'єктами ринку. Менеджмент є і організацією спільної праці співробітників, трудового колективу для досягнення поставленої мети найраціональнішим шляхом. Процес прийняття рішень, тобто розробка і реалізація способів виходу з різних виробничо-господарських ситуацій, що склалися всередині організації або за її межами, також вважається менеджментом. Часто менеджментом називають мистецтво управління – діяльність керівника, яка залежить від його особистих якостей організатора, адміністратора, лідера. Нарешті, менеджмент є системою наукових знань, теоретичною базою практики управління, яка має свій об'єкт, предмет вивчення, методи та підходи. На першому етапі становлення менеджменту як науки основним завданням був аналіз змісту виробничої діяльності та її основних компонентів. Пізніше було виявлено, що резерви підвищення ефективності виробництва містяться не тільки у виробничому процесі, але й у процесі управління. В подальшому це стало головною передумовою виникнення теорії менеджменту.

В Україні наукові дослідження теорії і практики менеджменту здійснюються порівняно недавно (Н.Гончарова, І.Кулініч, Л.Орбан-Лембрик, Ф.Хміль, В.Яковенко та ін.). Тому актуальним сьогодні є вивчення і узагальнення зарубіжного досвіду.

Слід підкреслити, що менеджмент характеризується високим рівнем розвитку у багатьох зарубіжних країнах. Особливо це стосується США. Водночас, аналіз зарубіжної наукової літератури [1–4] свідчить, що серед американських учених відсутня єдина позиція стосовно розуміння менеджменту. Поняття «менеджмент» використовується в таких значеннях: як синонім терміну «управління» органі-

зацією, видами діяльності; як еквівалент «керівництва національною економікою» у вищих ешелонах адміністрації; як аналог терміну «апарат управління».

У відомій праці М.Х.Мескона, М.Альберта, Ф.Хедоурі «Основи менеджменту» менеджмент розглядається як уміння досягати поставленої мети, використовуючи працю, інтелект інших людей, як галузь знань, які допомагають здійснити цю функцію, а також в значенні мистецтва управління, яке проявляється в нестандартності, оригінальності рішень, швидкій реакції, імпровізації [3].

Заслугує уваги позиція відомих американських дослідників Г.Кунца і С.Доннела, які розглядають менеджмент як створення ефективного середовища для спільної праці людей, які діють у формальних організованих групах [4, с.106]. Це – дуже просте, зрозуміле і цілком адекватне, на нашу думку, визначення.

Термін «управління» в США використовується стосовно трьох основних сфер: управління системами машин, технологічними процесами; управління діяльністю групи, колективу, який вирішує певне завдання; управління процесами, які відбуваються в живих організмах.

Часто «менеджмент» використовується в дуже вузькому значенні. Наприклад, існують суттєві відмінності в магістерських програмах у процесі професійної підготовки фахівців менеджменту для різних галузей: «Державне управління», «Державна політика і управління», «Бізнес-управління» та ін.

Сьогодні менеджмент в американських наукових джерелах все частіше розглядається як складне соціально-економічне, інформаційне, організаційно-технічне явище, яке є одночасно процесом діяльності і наукою з власними закономірностями і принципами.

Таким чином, можна виокремити основні варіанти формального визначення поняття «менеджмент» у науковій літературі США: практика виконання управлінських робіт; наука(галузь знань); функція (вид діяльності); технологія управління; орган (апарат) управління; люди, які здійснюють управління.

Упродовж останніх десятиріч в США значного поширення набуває термін «самоменеджмент» (самоуправління»).

На основі основних завдань, функцій менеджменту в американській літературі виокремлюють його види: виробничий, інноваційний, кадровий, інформаційний, фінансовий, податковий, міжнародний та ін..

Менеджерська діяльність пов'язана з аналізом і діагностикою ситуацій, визначенням основних завдань, тенденцій; висуненням управлінських альтернативних варіантів дій, оцінкою кожної альтернативи, визначенням найбільш адекватних вимогам дій; розробкою конкретного курсу (програми дій), який був би найбільш ефективним.

Значення сучасного менеджменту в тому, що він дозволяє перетворити людські знання, досвід і досягнення науково-технічного прогресу у виробничу силу, а також у творчому застосуванні інформаційних технологій, сприянні інноваційним процесам.

Ефективна професійна діяльність менеджера, очевидно, передбачає наявність у нього певних особистісно-професійних якостей.

Результати аналізу вітчизняної і зарубіжної наукової літератури з проблем менеджменту (М.Мескон,

С.Скибінський, Г.Форд, Ф.Хміль, С.Янг та ін.) свідчать, що серед учених немає єдності щодо особистісно-професійних якостей менеджера і, відповідно, професійних вимог. Більшість учених вважають, що зразковий менеджер повинен: мати фахову кваліфікацію, знання психології людини, організаторські здібності; вміти спілкуватися з людьми, поставити себе на місце співрозмовника; бути готовим до ризику і відповідальності за прийняті рішення; аналізувати події, встановлювати пріоритети у вирішенні актуальних проблем; бути стриманим, толерантним, дотримувати норм етикету; мати почуття власної гідності; вміти переконати партнера; вміти чітко визначати межі економічної безпеки підприємства; формувати тактичні й стратегічні завдання фірми; мати бачення майбутнього розвитку організації.

Що стосується США, то в кінці ХХ на початку ХХІ століття популярною стає адаптивна модель менеджменту у відповідності з якою менеджери повинні володіти спеціальними видами вмінь, певними якостями, які потрібні їм для ефективної професійної діяльності в умовах постійних соціально-економічних змін [5; 6]. Серед них найбільш важливими є:

- уміння керувати, взаємодіяти з людьми, що передбачає: високий рівень розвитку комунікативних здібностей, емпатію, об'єктивність, толерантність, лідерські якості, креативність;
- здатність створювати цілісну картину навколишньої дійсності, що передбачає: вміння відчувати політичний клімат та економічну ситуацію, вміння формувати позитивну громадську думку, прогнозувати розвиток;
- здатність мислити чітко і ясно, що передбачає: творчу уяву, цілісність та аналітичність мислення, інтуїцію, відчуття реальності, здатність приймати правильні рішення;
- здатність успішно завершувати справу, що передбачає: високий рівень саморозвитку і самомотивації, ентузіазм, амбіційність, здоровий глузд, адаптивність;
- особистісна зрілість, що передбачає: професійність, адекватну самооцінку, чітке усвідомлення сильних

і слабких сторін, прагнення до самовдосконалення, етичну поведінку, лояльність, стресостійкість.

Менеджер також повинен мати широкий світогляд, бути хорошим психологом, добре відчувати ризики, вміти проводити маркетингові дослідження.

Деякі американські вчені (Д.Лімммерк, Б.Куінгтон) зсередили увагу на пріоритетних індивідуально-особистісних якостях менеджера: нестандартне мислення, допитливість, винахідливість, емоційна стійкість, відкритість, гучність, самоорганізованість, обов'язковість, ергійність, відповідальність, комунікативність та інші.

Ф.Вудкок наголошує на важливості здатності менеджера управляти собою, правильно розпоряджатися власним часом, вміти ставити мету і домагатися її досягнення, здатності швидко і ефективно вирішувати будь-які проблеми, гнучко реагувати на зміни ситуації, ефективно впливати на людей, допомагати співробітникам, створювати групи для виконання завдань, вміло використовувати людські ресурси, швидко засвоювати нові методи роботи, формувати нові уміння і навички.

Більшість американських учених підкреслюють важливість етичних вимог в менеджменті, що передбачає необхідність дотримуватися загальних норм моральної поведінки, прийнятих в даному суспільстві, і норм професійної етики. До цих норм зазвичай відносять: виконувати обіцянки, грати за правилами, використовувати чесні методи в конкурентній боротьбі, дотримуватися конфіденційності, отримувати прибутки без руйнування середовища тощо.

Всі вищезгадані якості зумовлюють успішність діяльності менеджера і, на думку вчених, повинні формуватися в процесі професійної підготовки менеджерів у вищих навчальних закладах [7].

Отже, в кінці ХХ на початку ХХІ століття в американському менеджменті формується нова модель. Її характерними рисами є гнучкість, адаптивність, якісно новий рівень управлінського мислення, інноваційність в методах і формах управління, що важливо враховувати у процесі професійної підготовки менеджерів у вітчизняних вищих навчальних закладах.

Література та джерела

1. Boyatzis R.E. The Competent Manager: A Model for Effective Performance/ R.E.Boyatzis. – New York: John Wiley & Sons, 1982. – 272 p.
2. Thomas J. In Search of Excellence: Lessons from America's Best Run Companies / J.Thomas. – New York: Harper & Row, 1982/ – 325 p.
3. Мескон М.Х. Основы менеджмента /М.Х.Мескон, М.Альберт, Ф.Хедуори. – М.: Дело, 1992. – 702с.
4. Кунц Г. Управление: системный и ситуационный анализ управленческих функций. Пер. с англ./ Г.Кунц, С.Доннел – М.: Прогресс, 1981. – 372 с.
5. Грейсон Д.К. Американский менеджмент на пороге XXI века / Д.К.Грейсон, К.О.Делл: Пер. с англ. – М.: Экономика, 1991. – 319с.
6. Bly R.W. Advertising Manager's Handbook / R.W.Bly. – Prentice Hall Englewood Cliffs, NJ, 1993. – 800p.
7. Marsh C. Curriculum: Alternative Approaches / C.Marsh, G.Willis. – Ongoing Issues, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey, 1995. – 380 p.

В статье рассматривается проблема менеджмента, в частности, научные подходы к пониманию понятия «менеджмент». Проанализированы некоторые американские модели менеджмента. Особое внимание уделено адаптивной модели. Рассмотрены профессионально-личностные качества и умения современного менеджера. Подчеркивается целесообразность использования американского опыта подготовки менеджеров в Украине.

Ключевые слова: менеджмент, научные подходы, Украина, США, профессиональные умения.

This article deals with the problem of management. The most important scientific approaches to the understanding of the meaning of "management" by Ukrainian and American scientists are considered. Some models of management are analyzed. Considerable attention is paid to highlighting of the peculiarities of adaptive model of management, its objectives and content. The main professional skills and personal features of modern managers in the field of their professional activity are defined (dignity, honesty, tolerance, adaptability, responsibility, sociability, initiative, skills of communication, leadership). The importance of American experience has been found out. The necessity of training managers in higher educational institutions of Ukraine with the help of American experience has been emphasized.

Key words: management, scientific approaches, Ukraine, the USA, professional skills.